

УДК 398.7:398.87(=163)

М. Ю. Карацуба

МОТИВ СНУ В НАРОДНИХ БАЛАДАХ ПІВДЕННИХ СЛОВ'ЯН

У запропонованій статті проаналізовано мотив сну в усній народній баладі південних слов'ян. Деякі аспекти проблеми, зокрема «увідні формули», «розповіді про зміст сну», «завершальні формули», місце сну в структурі баладного тексту, типи й підтипи особи, яка бачить сон, фігуранти і фігурантки сну, пророчі сни, перебувають у фокусі уваги розвідки. Конкретні приклади, на базі яких здійснюється дослідження, запозичено зі збірок народних балад, переважно хорватських і боснійських – таких, які видалися нам найбільш промовистими на підтвердження наведених у статті тез.

Ключові слова: народна балада, мотив сну, пророчі сни, фігурант / фігурантка сну, реципієнт баладного тексту, сюжетна структура, текстовий корпус.

В предложенной статье анализируется мотив сна в устной народной балладе южных славян. Отдельные аспекты проблемы, в частности «вводные формулы», «повествование о содержании сна», «завершающие формулы», место сна в структуре балладного текста, типы и подтипы персонажа, которому снится сон, фигуранты и фигурантки сна, вещие сны, пребывают в центре внимания исследования. Конкретные примеры, на базе которых осуществлен анализ, позаимствованы из сборников народных баллад, преимущественно хорватских и боснийских – таких, которые мы посчитали наиболее показательными для подтверждения приведенных в статье тезисов.

Ключевые слова: народная баллада, мотив сна, вещие сны, фигурант / фигурантка сна, реципиент балладного текста, сюжетная структура, текстовый корпус.

The motif of dream in the Southern Slavs verbal folk ballad is analyzed in the proposed article. Some aspects of the problem, especially “introductory formulas”, “stories on dream contents”, “final formulas”, the dream place in the ballad text structure, types of dreaming person,

the figurant and figurante of the dream, prophetic dreams, are in the focus of attention of the given work. The research is realized on the base of concrete examples. They are borrowed from the collections of folk ballads, mainly Croatian and Bosnian ones. Those works seemed us to be the most expressive ones to confirm the theses presented in the article.

Keywords: folk ballad, motif of dream, prophetic dreams, figurant / figurante of the dream, the ballad text recipient, a structure with a plot, text corps.

У текстовому корпусі народних балад південнослов'янського регіону¹ поширеним є мотив сну, значення якого для побудови сюжету балади не варто применшувати. Стосовно до таких народнопоетичних текстів хорватський фольклорист Матеа Бален вживає термін *sanjalački baladi* [4, s. 138] – твори, розповідь у яких концентрується навколо сну, зміст якого в баладі реалізується у два чи навіть три способи: коли герой бачить сон, розповідає про нього (це не обов'язково) і коли події зі сну справджуються в той чи інший спосіб.

Найчастіше на згадку про сон ми натрапляємо на початку твору. Буквально вже з перших рядків реципієнта поінформовано про основну сюжетну зав'язку, ключову чи допоміжну, другорядну подію балади – сон. Безпосередньо через опис самого сну читач сприймає інформацію і про героя, який його бачить. Згадка про сон у початкових епізодах текстового блоку має на меті підтвердити його важливість для наступних подій, зафіксованих у баладі, яку, можливо, слухач не одразу відчуває, але усвідомлює під час подальшого перебігу подій. Лише зрідка в баладі можна зустріти згадку про сон, скажімо, у середині тексту, але в такому випадку зміст сну залишається читачеві невідомим. Тут можливі два варіанти: або ми маємо справу із загадковим, фантастичним епізодом, своєрідним ребусом, який слухач має розгадати, або зміст цього сну не такий важливий для сюжетної структури твору, що найімовірніше.

Точкою відліку для перебування в просторі сну варто вважати запропоновану Й. Ужаревичем «увідну формулу» [11,

s. 60], ідентифікувати яку неважко, адже починається потрібний епізод словами «сон я бачив / бачила», «сон наснився мені», «бачив / бачила сон» тощо. Промовистим прикладом такої увідної формули може слугувати зачин боснійської балади («Сон наснився Хасанагиниці» (*San usnila Hasanaginica*) [3, № 56]:

San usnila Hasanaginica:
puhnu vihar s visoke planine
i odnese alem sa džamije...

Сон наснився Хасанагиниці:
сильний вітер подув з високої гори
*і зірвав верхівку з мечеті... **

Наступною структурною одиницею, за Й. Ужаревичем [11, s. 61], стає розповідь про зміст самого сну. Це, безперечно, найцікавіший, найважливіший і найзагадковіший епізод балади. Так, у запропонованій вище боснійській баладі розповідь про зміст сну розпочинається одразу після увідної формули, тобто саме в такий спосіб, як і зазначає дослідник: *сниться героїні, ніби сильний вітер подув з високої гори, зірвав верхівку з мечеті, а з Хасана-аги – дощовик із тіла, а в її свекрухи – біле покривало з голови*. Однак тут варто брати до уваги, що зміст сну не завжди відомий реципієнтові, інколи є просто вказівка, що герой / героїня бачив / бачила сон.

За цим епізодом, згідно з класифікацією П. Ужаревича [11, s. 63], слідує «завершальна формула» – «прокинулася / прокинувся», «стала / скочила на ноги», «підвелася» тощо. У боснійській баладі спостерігаємо саме таку формулу, хіба що дещо розгорнуту: *від страху Хасанагиниця прокинулася, одразу на ноги схопилася, у печі вогонь запалила, на вогонь воду для кави поставила. Тоді взяла до рук олов'яний глечик, умилася студеною водою і побігла до свекрушиних покоїв*.

* Тут і далі переклад українською – авторки статті. – Ред.

Нам видається доцільним до цієї класифікації додати ще один важливий епізод – розповідь про сон іншим героям твору і спроби тлумачити побачене у сні. Часто така розповідь передається в емоційний спосіб. У баладі «Сон наснився Хасанагиниці» героїня схвильовано розповідає про сон своїй свекрусі:

Mati moja, Alibegovice, *Матінко моя, Алібеговице,*
kakav sam ti čudan san usnila! *який же дивний сон мені наснився!*

Свекруха попросила переказати їй зміст сну, а коли невістка це зробила, відказала їй, що там, де наснилося, лихого не відбудеться, а пророчить сон, вірогідно, неприємності для її братів Атлагичів. Однак не так усе сталося: зовсім мало часу минуло, як до оселі принесли мертвого Хасана-агу.

Наші попередні зауваги стосувалися лише структури балади з мотивом сну, можливого розташування в ньому формул. Другим важливим питанням є сама особа людини, яка бачить сон. Найчастіше це жінка, що цілком зрозуміло, якщо брати до уваги той факт, що головним персонажем вагомого масиву баладних текстів, оповідачем також виступає саме особа жіночої статі.

Проаналізувавши значну кількість балад, бачимо, що ключовою дійовою особою снів (у нашій статті вона ще називатиметься фігурантом / фігуранткою), що їх бачить жінка, є чоловіки, пов'язані з нею тісними родинними відносинами, найчастіше це її брат, чоловік або наречений. Прикладом на підтвердження можуть слугувати балади з хорватського регіону, скажімо, такі як «Накич Гргур і його сестра» (*Nakić Grgur i sestra mu*) [9, № 101], «Люба Хрнічіна» (*Ljubi Hrnjičina*) [9, № 99] чи «Сон Романової коханої» (*San ljubi Romanove*) [9, № 346] та ін. Безперечно, таких балад більшість. Проте не варто випускати з кола дослідницької уваги і такі тексти, де фігуранткою сну є саме жінка.

Хорватський дослідник М. Бален, звертаючись до мотиву сну в хорватських баладах, такий мотив відстежує в баладі «Фране і Ліяна» (*Frane i Lijana*) [9, № 221].

Для розуміння специфіки подібних баладних текстів необхідно зупинитися ще на одній важливій складовій мотиву сну – пророцтві. Пророчі сні переважно віщують негативні події в житті героїв балади, цікаво також відстежити часові виміри сну, адже часто герой / героїня бачить пророчий сон тоді, коли події, що відбуваються з фігурантом / фігуранткою, уже відбулися в реальному житті. Найчастіше пророчі сні віщують смерть головного героя, іноді – героїні. Інколи реципієнт стає свідком ще складнішого перебігу подій: головна героїня бачить сон, що пророкує смерть її коханому (рідше – братові чи батькові), переповідає сон комусь із рідних, згодом отримує звістку про смерть фігуранта сну. Відчуваючи свою провину (ніби саме вона наклікала біду і смерть), накладає на себе руки, або ж її спіткає нагла смерть.

Повертаючись до попередньої теми, зауважимо, що пророчі сні, де дійовою особою (фігуранткою) є жінка, найчастіше бачить її матір, майже ніколи – чоловік, коханий чи брат. Слід наголосити, що нечасто реципієнтові відомо, що саме наснилося чоловікові, адже він зрідка переповідає зміст свого сну іншим дійовим особам балади, навіть своїм близьким (саме про такі епізоди йтиметься нижче). Проте незмінними майже в усіх баладах є епітети, що ними характеризується сон героя: «солодкий сон», «міцний сон», «гарний сон», «сумний сон», «поганий сон», «тихий сон». Зміст сну, що не розголошується героєм, часто стає зрозумілим з перебігу подальших подій у баладі, особливо тоді, коли маємо трагічний фінал – смерть головного героя чи героїні, а часто й обох.

Зауважимо також, що, крім смерті самого фігуранта сну чи людини, яка бачить сон, можна простежити ще кілька варіантів смерті героїв балади. Так, скажімо, у хорватській баладі «Зача-

рована будівля» (*Začarana građevina*) [5, s. 240], що за сюжетною структурою близька до сербської балади «Побудова Скадра» (*Zidanje Skadra*), мотив сну, на перший погляд, не має такого важливого змістового навантаження, як у попередніх аналізованих творах, проте епізод сну потрібний для розуміння вчинків героїв і сюжетної структури. Крім того, це одна з нечисленних балад, де зміст сну, що його бачить чоловік, переповідається іншим героям балади і стає відомим реципієнтові. Нагадаємо, це балада із широковживаним сюжетом про людську жертву, яка має бути принесена для успішного зведення споруди. Наведемо для прикладу початкові епізоди балади:

<i>Grad gradili devet mile braće, na Bojani, na vodi studenoj. Devet braće, devet Jugovića. Što bi braća danom sagradila, sve bi vile noćom oborile.</i>	<i>Місто будували дев'ять братів милих, на Бояні, на воді студеній, Дев'ять братів, дев'ять Юговичів. Усе, що брати за день будували, Віли за ніч руйнували.</i>
--	--

Вирішили тоді брати, що один з них не спатиме вночі, стерегтиме, аби дізнатися, хто їхню будівлю руйнує. Залишився вартувати Павле Югович, коли він задрімав, з'явилася до нього у сні віла і запевнила його, що не залишить у спокої їхню будівлю доти, доки в ній не залишиться назавжди одна з його невісток чи дружина.

Коли зранку зоря зійшла, Павле розповів братам, що не буде зведено будівлю доти, доки не принесуть у жертву одну з невісток чи його дружину і не залишать її в будівлі назавжди. Тоді брати домовилися, що своїм дружинам нічого про це не казатимуть, і ту, яка перша принесе для них обід, назавжди замурують. Так і відбулося. Дружина Павле, Павловиця, принесла братам обід, її схопили й замурували, вона просила залишити їй хоча б одне віконце, аби вона могла побачити сонячне світло і почути плач своєї маленької дитинки, але брати Пав-

ле не знали жалю. Коли він дізнався про долю дружини, було вже запізно, він побачив лише струмок молока, який витікав із грудей замурованої жінки для їхньої маленької дитинки. Того самого вечора загинули дитинка і сам Павле.

Сюжет з необхідною людською жертвою спостерігаємо і в іншій баладі «Побудова мінарету Дервіш-паші» (*Zidanje Derviš-pašine minare*), де саме зі сну стає зрозумілою настанова принесення в жертву одного із синів задля побудови культової споруди – мінарету. Тобто тут уже йдеться про сні, у яких висловлюється настанова вищих сил, які у форматі сну передають інформацію стосовно способу, за допомогою якого людина може реалізувати свій задум. Показово, що людина, яка бачить сон і є своєрідним модератором між вищими й земними силами, теж іде з життя – чи помирає природною смертю, чи накладає на себе руки.

Черговий об'єкт аналізу – хорватська балада «Німецький бан і перелюбниця» (*Njemački ban i preljubnica*) [5, s. 223]. Ця балада цікава для нас одразу в багатьох розрізах (сон має характер перестороги, сон бачить чоловік, сон посідає центральні позиції в структурі балади, сон розповідається іншим діючим особам балади), отже, у ній спостерігається багато нетипових рис. Розглянемо детальніше.

Розпочинається текст балади зі згадки про листи, що надходять з багатої німецької землі від тамтешнього бана до «вірної» дружини сміливого юнака Момчила зі страшною пропозицією:

<p>– <i>Aj, gospojo, ljubi Momčilova!</i> <i>Otruj to mi Momčila vojvoda,</i> <i>Ja ću tebe vjenčat za ljubovcu.</i></p>	<p>– <i>Красна пані, люба Момчилова!</i> <i>Отруї заради мене воєводу Момчила,</i> <i>Повінчаюся з тобою я, кохано.</i></p>
--	---

На це дружина Момчилова відповідає, що вона не зможе отруїти свого чоловіка, оскільки, коли він сідає вечеряти,

сідають із ним дев'ять улюблених двоюрідних братів, вино розливає сестра Анджелія, і коло нього стоять і охороняють сорок відданих слуг. Однак лиха жінка вигадує інший спосіб, як можна позбутися воєводи: проти світлого дня неділі забрати в нього чарівний оберіг і коштовний перстень зі світлого каміння, улюбленому коневі його крила обпалити, а коли він у світлу неділю вирушить на полювання до зеленої високої гори і змучений повертатиметься до вечері, перестріти його біля джерела зі студеною водою, куди він поїде напувати свого крилатого коня.

Так і відбулося. Під час суботньої вечері сів Момчило до столу зі своїми дев'ятьма братами і несподівано для себе задрімав, хоча спав воєвода недовго, але дивний сон побачив, а коли, схвильований, прокинувся, почав розповідати своїм братам:

<i>– Moja braćo, čudan sanak viđoh,</i>	<i>Брати мої, дивний сон мені наснився,</i>
<i>Đe se povi jedna sinja magla</i>	<i>Ніби спускається якийсь морок синій</i>
<i>Od Njemačke od bogate zemlje,</i>	<i>Від Німеччини, від країни багатой,</i>
<i>a iz magle ljuta zmiја pade,</i>	<i>з цього мороку люта змія видряпується,</i>
<i>te se meni savi oko srca;</i>	<i>мені навколо серця обвивається;</i>
<i>Ljubi zovem, da me oslobodi</i>	<i>Я кличу свою милу, щоб мене звільнила</i>
<i>Od ljutice od zmiје proklete,</i>	<i>Від лютой проклятої змії,</i>
<i>Moја ljubi za me i ne haје.</i>	<i>Та люба не хоче подбати про мене.</i>

Брати заспокоюють його, запевняючи, що сон – примара, лише в Божих вчинках і словах істина, а снам ніколи не можна вірити.

Дружина ж Момчила, коли після вечері спустилася на землю ніч і всі домашні повкладалися спати, почала діяти: вкрала захисний чоловіків оберіг і коштовний перстень, а його коневі обпалила крила. Недільного ранку воєвода вирушив на полювання з дев'ятьма двоюрідними братами та сорока слугами. Цілий

день полювали вони на горі зеленій, а в сутінкову пору поїхав Момчило до води студеної, де на нього вже чекали: убили німці дев'ятьох його кузенів, тоді і сорок слуг вірних. Залишився живим тільки Момчило (у поетичний спосіб описує оповідач його боротьбу за життя в цій смертельній сутичці – він тримається в сідлі на своєму коні, як змія на сухому дереві, мчить щосили, пришпорюючи коня, кінь мчить чимдуж, але летіти не може, бо йому обпалено крила). Коли відчув Момчило, що наздоганяють його переслідувачі, витягнув гостру шаблю, багатьом німцям цією шаблею голови відтяв! Уже приходить черга бана, але не сміє Момчило йому голову зрубати, крім того, біля нього було ще й троє вірних слуг. Слуги бана побачили, як треба голови рубати, Момчило ж помчав до свого двору.

Побачивши чоловіка, зрадлива дружина замкнула двері, не пускаючи його до будівлі. На допомогу воєводі прийшла його сестра Анджелія – скинула біле простирadlo з вікна, аби він міг потрапити всередину. Момчило за нього вхопився і поліз нагору, але дружина завадила йому, перерізавши тканину, чоловік упав у двір.

У цей час приїхав і бан зі своїми слугами і до Момчила з грізними словами звернувся:

– *Što ćeš sada, Momčile vojvoda!* *Ну що тепер, воєводо Момчило!*
Kojom ću ti smrtim umoriti? *Якою смертю тобі краще вмерти?*

Момчило відповів, аби той чинив так, як вважає за потрібне. Розлючений бан розірвав йому груди, але сталося несподіване: у Момчила було два серця, одне з них уже зупинилося від бігу, втоми та смертельної рани, а друге продовжувало битися.

Коли це побачив німецький бан, стало шкода йому страченого юнака, забіг він до двору білого, схопив дружину Момчила, відрізав їй руки, виколов їй очі:

– *Neka da znaš jedna nevjernice!* – Так тобі й треба, підступна зраднице!
Kad nevjeru učini Momčilu, Коли ти зрадила Момчила,
I meni je hočeš učiniti. То й мене зрадити захочеш.

Виніс він тіло Момчила з двору білого, забрав звідти сестру його Анджелію, взяв її собі за дружину.

Побіжно зауважимо, що у фінальному епізоді подається ситуація відновлення справедливості й покарання підступної жінки-зрадниці як уособлення засад тодішнього кодексу честі.

Наступне важливе питання, на якому варто зупинитися в розрізі аналізу пророцтва у сні, – способи реалізації цього самого пророцтва. Перший різновид реалізації пророцького сну – символічний. Цю символічну функцію в таких баладах перебирають на себе тварини, іноді – птахи. Герой / героїня бачить у сні тварин чи птахів – сокола, голуба, зрідка – ворона, які віщують смерть близькій для них людині. На образ останнього, наприклад, натрапляємо в баладі «Ворони віщують смерть Пера Даничича» (*Gavrani javljaju smrt Pera Daničića*) [4, s. 141]. Другий різновид реалізації передбачає такий перебіг подій: герой / героїня бачить сон, переповідає його зміст фігурантові сну, а потім, найчастіше ця подія відбувається в кінці баладного тексту, пророчий сон справджується (наскільки точно – тут можуть бути певні суттєві чи несуттєві коливання, проте загальна тональність, у цілому негативна, залишається незмінною).

Ще одне важливе питання, на якому варто зупинитися, – місце, чи навіть ширше – простір, але не простір сну, бо простір сну, як і загалом простір несвідомого, неосяжний, а простір, у якому людина може бачити свій сон. На перший погляд видається, що цей простір теж неосяжний, але проаналізувавши поважний масив текстів, можна простежити кілька закономірностей, зокрема такі: особи жіночої статі зазвичай

бачать сні в замкненому просторі, у більшості творів – у просторі своєї оселі, домівки, а чоловіки – за її межами – у полі чи у горах (наприклад, «Заснув Віде у горі зеленій» (*Zaspa Vide u gori zelenoj*)).

Останній важливий епізод, на якому хотілося б зупинитися, – сон як частина обряду переходу до світу мертвих. Тут не можна обійти увагою один з найцікавіших у цьому ключі творів – «Вишивку вишивала Диша Дженетичева» (*Vežak vezla Dženetića Diša*) [3, № 54] – невеликий за обсягом, проте дуже колоритний баладний текст, записаний у Боснії і Герцеговині.

Головна героїня балади в себе вдома, у Бистрику, тихенько вишивала в куточку, коли випустила з рук голку і загубила її. Дівчина міцно заснула, у сні їй явився Азраїл (тут варто нагадати, що в магометан Азраїл виступає ангелом смерті, він допомагає людям у процесі переходу-ініціації зі світу живих до світу мертвих).

Азраїл звернувся до героїні з порадою, аби вона не вишивала шовком, придане собі не готувала, бо він сам про це для неї подбає:

*...pet aršina bijela ćefina, ²
metar zemlje i zelene trave!*

*...п'ять аршинів білого савану,
метр землі і зеленої трави!*

Коли почула ці страшні слова дівчина, від себе хутко п'яльця відкинула, та так рішуче, що всі чотири ніжки в ньому зламала. Прокинувшись, пішла вона у башту, до верхніх покоїв, залізла у свої багаті сундуки, витягнула звідти гарне дівоче вбрання. У кімнаті залишила своє вишивання, а вбрання святкове винесла на мармуровий двір і там підпалила:

*Nek' se svila ispod neba vija, Хай шовк до неба в'ється,
nek' se zlato u torove zbija. Так як золото, хай у прикраси збирається.*

Після цього підійшла до своєї матері, звернулася до неї зі словами:

Halali mi, toja mila majko! Пробач мені, матінко моя любо!

Тут одразу спостерігаємо кілька важливих обрядів, які має здійснити дівчина перед тим, як перейти до кращого світу, – спалення одягу і прощення.

Підсумовуючи, наведемо кілька показових ознак, пов'язаних з мотивом сну в народних баладах південних слов'ян, серед яких виокремлюємо використання характерних структурних формул – «увідної», «розповіді про зміст сну», «завершальної». Аналіз значного блоку баладних текстів дає підстави стверджувати, що найчастіше особою, яка бачить сон, є жінка, а фігурантом сну – чоловік, з яким вона пов'язана родинними відносинами (брат, наречений, чоловік), інколи лише в символічний спосіб (фігурант – птах (сокіл, голуб, ворон)). Нечасто трапляються ситуації, коли фігуранткою сну є жінка, а сон бачить чоловік, зрідка лише зміст такого сну стає відомий читачеві (реципієнтові), а також переповідається іншим персонажам баладного твору і тлумачиться ними. Пророчі сни найчастіше віщують смерть головних героїв твору і нерідко сняться тоді, коли герой / героїня вже пішов / пішла із життя, а душа померлого приходить у сні до близької людини, аби нагадати про себе.

Крім того, сон може бачити й фантастична істота, наприклад, віла (самовіла), але дуже рідко натрапляємо на переказ змісту її сновидінь.

Поширеним сюжетом сновидінь є сон про жертву, що має бути принесена для успішного зведення будівлі.

Проте слід зауважити, що це лише епізод із широкої і багатогранної розвідки, а робота над цією темою триває.

ПРИМІТКИ

¹ У пропонованій статті основний наголос робиться на балади, записані в Хорватії та Боснії і Герцеговині.

² Тут варто згадати про символіку цієї тканини у сні. У цьому випадку йдеться, безперечно, про саван, але існує чимало вірувань стосовно того, що означає, коли насниться така тканина. Загалом нею прикривають срамні місця. Крім того, коли вона згадується у сні, для неодружених це символізує швидко весілля. Коли людині сниться, що вона замотана в цю тканину, – вона є для неї саваном, і сон віщує швидко смерть, а коли людина вкрита тканиною, а невикритими залишаються голова чи ноги – це вказує на нестійкість її віри. Чим більше на тілі цієї тканини, тим людина віддаленіша від каяття у своїх вчинках.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Крњевић Х.* Антологија народних балада. – Београд, 1978.
2. *Яценко М. Т.* До порівняльного вивчення фольклору слов'янських народів у прогресивній фольклористиці // Слов'янське літературознавство і фольклористика. – Київ, 1966. – Вип. 2. – С. 87–101.
3. *Balade Bosnjaka. 60 najlepših balada Bosne i Hercegovine.* – Kopenhagen, Danmark : Ljeta, 2002.
4. *Balen M.* Motiv sna u hrvatskoj usmenoj baladi // Narodna umetnost. – 2016. – N 53/2.
5. *Delić S.* Silva hispanica. Komparativna studia o žanru balade u modernoj hrvatskoj i španjolskoj usmenoj tradiciji. – Zagreb, 2011. – 257 s.
6. *Delić S.* Između klevete i kletve. Tema obitelji u hrvatskoj usmenoj baladi. – Zagreb, 2001. – 315 s.
7. *Krstić B.* Indeks motiva narodnih pesama balkanskih Slovena. – Beograd, 1984.
8. *Maglajlić M.* Muslimanska usmena balada. – Sarajevo, 1985.
9. *Matičina* antologija. Hrvatske narodne pjesme. Knjiga 5 (Ženske narodne pjesme: Romance i balade). – Zagreb, 1988.
10. *Penušliski K.* Makedonski narodni baladi. Makedonska knjiga. – Skopje 1983. – 376 s.
11. *Užarević J.* Posmrtni let duši u svemir // U prostiru snova. Oniričko kao poetološki i antropološki problem. – Zagreb, 2004.

SUMMARY

Let's induce a few significant features, connected with the attraction of the motif of dream in the folk ballads of Southern Slavs. We distinguish the use of typical structural formulas, like:

1. "introductory" one;
2. "stories on dream contents";
3. "final" one among them.

One can find a mention on dream at the beginning of the work. The recipient is informed on the principal plot opening, key or subsidiary, secondary event of the ballad as dream literally from the first lines already. The reader perceives information about a hero who is dreaming directly through the description of a dream itself. Mention on a dream in the initial episodes of the text block is aimed to confirm its importance for the next events. The mentioning on a dream, for example, in the middle of text, is possible to be found only rarely in the ballad.

The analysis of a considerable block of ballad texts grounds to assert that mostly a woman comes forward as a person who is dreaming. A man, who is related to her with a family connection (brother, bridegroom, husband), sometimes just in a symbolic way (the person involved is a bird (falcon, pigeon, raven) is considered as a figurant of a dream. The situations, when a woman is the figurante of a dream and she is seen by a man are not found frequently. Rarely only the contents of such a dream becomes known to a reader (the recipient), and it is also retold to the other personages of the ballad work and it is also interpreted by them.

Prophetic dreams mostly predict the death of the work protagonists and they are quite often used when the hero / heroine has already died, and the soul of the dead is dreaming to the near person to remind about itself.

A dream can be seen by a fantastic creature, for example, *vila* (*samovila*). Though the rendering of its dreams contents can be found practically nowhere.

The dream on a victim that must be brought for the successful construction of the building is a widespread plot of dreams.

Keywords: folk ballad, motif of dream, prophetic dreams, figurant / figurante of the dream, the ballad text recipient, a structure with a plot, text corps.